

Nr 554

Av herr **Alexanderson**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.*

I propositionen nr 172 till innevarande års riksdag har föreslagits bl. a. ändring av 6 kap. 9 § rättegångsbalken. Förslaget innebär ändringar i två skilda hänseenden. Enligt förslaget skall sålunda förordnande om direktupptagning av utsaga genom stenografi eller på fonetisk väg få ske endast i den omfattning utsagan kan antagas vara av betydelse i målet. Den föreslagna ändringen innebär vidare, att sammanfattning av utsaga, som dikteras och upptages genom stenografi eller på fonetisk väg, icke kommer att ingå i protokollet.

Beträffande direktupptagning av utsaga har i propositionen anförts bl. a. att det visat sig medföra stora fördelar, särskilt i underrätterna, att använda stenografisk eller fonetisk upptagning i betydligt större omfattning än som åsyftades vid rättegångsbalkens tillkomst. Det har framhållits, att fonetisk upptagning har den viktiga fördelen, att vad som upptagits icke behöver uppläsas för den hörde eller på annat sätt föreläggas honom för kontroll. Härigenom har man kunnat nå en snabbare och mera ostörd handläggning. Som en olägenhet, som är förbunden med båda de nämnda metoderna, har nämnts, att vid upptagning av utsaga enligt dessa metoder alltför mycket upptages och att den vidsträckta användningen av upptagning genom stenografi och på fonetisk väg skapat allvarliga problem särskilt för övrrätterna på grund av utsagornas vidlyftighet. För avhjälpande av denna olägenhet har i propositionen föreslagits, att upptagning genom stenografi eller på fonetisk väg skall begränsas till de delar av utsaga, som kunna antagas vara av betydelse i målet.

Sedan genom lagändring 1952 utskrift av fonogram begränsats till sådana fall, då utskriften är behövlig, d. v. s. i praktiken fall, då talan i målet fullföljts, torde den nyssnämnda olägenheten ha väsentligen undanröjts, såvitt angår underrätterna. Direktupptagning på fonetisk väg är det i praktiken vanligaste sättet. Stenografisk upptagning förekommer mera sällan. Det är ingen tvekan om att direktupptagning på fonetisk väg för underrätterna med den alltmer ökade arbetsbördan är av största betydelse såsom den mest tids- och arbetsbesparande metoden för upptagande av utsagor. Metoden har därjämte den fördelen, att man vid behov lätt kan kontrollera de exakta ordalagen i en utsaga.

Vid bedömande av frågan om begränsning av direktupptagning av utsaga genom stenografi eller på fonetisk väg bör till en början beaktas, att det blott

är en ringa del av de mål, i vilka upptagning av utsaga förekommer, som fullföljes till högre rätt. Man bör därför, med hänsyn till de påtagliga fördelar, som enligt vad ovan nämnts för underrätternas del följa särskilt med användande av den fonetiska metoden, i första hand tillse, att man anordnar förfarandet så, att det blir lämpligt för underrätterna. I propositionen har framhållits, att det visserligen stundom kan vara svårt att på förhand veta, i vad mån en vittnesutsaga innehåller betydelsefulla uppgifter, men att dessa svårigheter icke böra överdrivas. Det torde, säger departementschefen, utan några mera betydande svårigheter eller störande inslag i handläggningen vara möjligt att avsevärt begränsa upptagningen och ändå få med allt väsentligt.

För den som har praktisk erfarenhet av hur bevisupptagning tillgår är det klart, att någon möjlighet att i avsevärd omfattning genomföra en sådan begränsning utan att betydande olägenheter skulle uppstå icke finnes. I detta sammanhang må framhållas, att denna fråga icke synes ha varit föremål för remissbehandling utan upptagits i anledning av yrkanden om avskaffande eller begränsning av protokollsskyldigheten. Vad angår olägenheterna med en sådan begränsning må utöver vad nyss nämnts om svårigheten att på förhand veta, i vad mån en utsaga är av betydelse, framhållas att det är av största vikt, att ett vittnesförhör får fortgå så ostört som möjligt samt att bortskärning av en del eller delar av en utsaga lätt kan föranleda att senare uttalanden icke framstå i sitt rätta sammanhang. Svårigheterna bli särskilt framträdande då, såsom numera vanligen är fallet, förhöret ledes av åklagare eller advokat, i vilken händelse rättens ordförande understundom icke kan omedelbart få klart för sig vart framställda frågor syfta.

Såsom förut framhållits är, om man ser till underrätterna, upptagning på fonetisk väg utan tvekan den bästa metoden i mål av någon betydelse ur arbetssynpunkt. Man bör därför i första hand undersöka, om icke den påtalade olägenheten för överrätterna kan minskas på sådant sätt, att en begränsning av bevisupptagningen genom stenografi eller på fonetisk väg vid underrätterna blir onödig. Att märka i detta sammanhang är till en början, att bevisning i överdomstol endast i begränsad omfattning förebringas genom uppläsning av stenografiskt eller fonetiskt upptagen utsaga. Härutinnan hänvisas till bestämmelserna i 35 kap. 13 §, 50 kap. 23 § och 51 kap. 23 § rättegångsbalken. För de fall, då bevisning i överrätt förebringas genom uppläsning av stenografiskt eller fonetiskt upptagen utsaga, synes olägenheten med att utsagan är alltför vidlyftig i regel utan större besvär kunna undanröjas genom att utsagan vid föredragningen beskäres, så att den endast i de delar den är av betydelse föredrages. Ej sällan torde det i förevarande hänseende vara tillräckligt att de i underrättsdomen intagna uppgifterna i utsagan föredragas. I andra fall kan en sammanfattning av utsagan utarbetas i de i förhållande till hela antalet mål, i vilka bevisupptagning förekommer, relativt få mål, i vilka upprepning av upptagen utsaga förekommer och där utsagan kommit att bli alltför vidlyftig. Ur rättssäkerhetssynpunkt böra i dylikt fall parterna beredas tillfälle att på förhand

granska sammanfattningen. En anordning av nu antydd art skulle vara värdefull även för underrätterna i de fall, då bevis förebringas genom uppläsning av stenogram eller fonogram. I den mån man kan begränsa sig till att åberopa valda delar av utsagan torde detta förfaringssätt stå i överensstämmelse med gällande rätt. Om det däremot är nödvändigt att göra ett verkligt sammanfattande referat av utsagan skulle kanske metoden kräva en ändring i 35 kap. 13 § tredje stycket rättegångsbalken. En dylik ändring bör därför tagas under övervägande. Vid vägande av de olägenheter i skilda hänseenden, som skulle uppkomma för underrätterna vid ett bifall till propositionen, mot de olägenheter för överrätterna som skulle kvarstå, om förfarandet gestaltas på sätt här föreslagits, är det ingen tvekan om att sistnämnda olägenheter äro minst.

Beträffande den föreslagna ändringen, i vad den innebär, att sammanfattning av utsaga, som upptagits genom stenografi eller på fonetisk väg, icke skall ingå i protokollet, är i sak ingenting att invända. Däremot kan beträffande stadgandets utformning anmärkas, att det synes bygga på en sammanblandning av begreppen protokollering och direktupptagning (fonetisk eller stenografisk). En sammanfattning av utsaga måste, även om den dikteras för stenograf eller i inspelningsapparat, alltid hänföras till protokollering, och en bestämmelse härom hör därför hemma i 8 §.

Av det anförda framgår, att hela problemet rörande protokolleringen och direktupptagningen av utsagor är å ena sidan av mycket stor betydelse för domstolarna såväl ur processuell som ur arbetsekonomisk synpunkt men å andra sidan invecklat och svårlöst. Det synes därför lämpligare att, i stället för de mindre men praktiskt betydelsefulla ändringar, som i propositionen utan remissbehandling föreslagits, överlämna frågan till allsidigt övervägande av rättegångskommittén, särskilt med hänsyn till den ändrade situation som uppkommit genom inspelningsapparaternas nuvarande dominerande ställning vid domstolarna.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen måtte avslå i Kungl. Maj:ts proposition framlagt förslag till ändring av 6 kap. 9 § rättegångsbalken samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning rörande protokolleringen och direktupptagningen av utsagor vid domstolarna.

Stockholm den 17 oktober 1957

Erik Alexanderson